

CĂILE TRANSFORMĂRII – MESAJE ȘI RITUALURI INIȚIATICE ÎN ROMANUL „ORBITOR. ARIPA STÂNGĂ” DE MIRCEA CĂRTĂRESCU

Ioana SPĂTARU-IACOB

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad

Coordonator doctorat: Prof.univ.dr.habil. Ciprian Nicolae Vălcan

TITLE: THE PATHS OF TRANSFORMATION - INITIATIVE MESSAGES AND RITUALS IN THE NOVEL "BLINDING". THE LEFT WING" BY MIRCEA CĂRTĂRESCU

Rezumat: *Prezenta lucrare își propune să investigheze modul în care temele inițierii rituale sunt prezente în romanul „Orbitor”, cu precădere în volumul „Aripa stângă”. Acestea sunt camuflurate în ritmul poveștilor cu elemente senzaționale, stranii, desfășurate la granița dintre oniric și o realitate uneori incredibilă, alteori iluzorie. Vor fi ilustrate scenariile, precum: separarea copilului de mamă, ritualuri de pubertate, proba labirintului, coborârea în Infern, ceremonii legate de moarte și renașterea spirituală, precum și narațiuni ale torturii rituale. Ritualurile arhaice ale inițierii conferă romanului o forță de fascinație colosală, deoarece îl pune pe cititor în relație cu memoria colectivă ancestrală, cu propriile-i metamorfoze spirituale. În plus, aceste teme transformă cartea într-un text cu adâncimi ezoterice, în care sunt codate ideile de mântuire, de restituire a unității primordiale, de participare la creație și de fuziune cu conștiința cosmică. Romanul dobândește profilul unei Evanghelii, în care naratorul Mircea devine zeul creator al unei lumi surprinse în chinul de a-și asigura existența și mântuirea prin participarea nu doar la actul creației, ci la crearea Zeului însuși. Plasate într-o anterioritate paradoxală, personajele volumului trec printr-o serie de ritualuri ale întemeierii și renașterii, cu diverse grade de cruzime, pentru a ranforșa scheletul universului în care trăiesc prin consolidarea șirului de evenimente ce poate duce nu doar la nașterea zeului-narator, dar și la asumarea de către acesta a destinului său creator. Prin urmare, ceremoniile rituale depistate în acest roman au rolul de a crea în același timp o teogonie și o cosmogonie, într-o ordine paradoxală.*

Cuvinte cheie: *ritual de inițiere, metamorfoză, sacru.*

Abstract: *The present paper aims to investigate how the themes of ritual initiation are present in the novel "Blinding", especially in the volume "The Left Wing". These are camouflaged in the rhythm of the stories with sensational, strange elements, unfolding on the border between the oneiric world and a sometimes incredible, sometimes illusory reality. Scenarios of initiation will be illustrated, such as: the separation of the child from the mother, the puberty rituals, the labyrinth trial, the descent into Hell, ceremonies related to death and spiritual*

rebirth, as well as narratives of ritual torture. The archaic rituals of initiation give the novel a colossal force of fascination, because it places the reader in relation to his/her ancestral collective memory and own spiritual metamorphoses. Furthermore, these themes transform the book into a text with esoteric depths as the ideas of redemption, restoration of primordial unity, participation in creation and fusion with the cosmic consciousness are encoded. The novel acquires the profile of a Gospel, in which the narrator, Mircea, becomes the creator. He is the god of a world caught in the agony of ensuring its existence and salvation. This is possible by participating not only in the act of God's creating their universe, but in the creation of God himself. Placed in a paradoxical prior, the characters of the volume go through a series of rituals of foundation and rebirth, with varying degrees of cruelty, to reinforce the skeleton of the universe they live. They need to consolidate the series of events that can lead not only to the birth of the god-narrator, but also to his will of assuming his creative destiny. Therefore, the ritual ceremonies detected in this novel have the role of creating at the same time a theogony and a cosmogony, in a paradoxical order.

Keywords: *initiation ritual, metamorphosis, sacrality.*

Una dintre metaforele centrale ale romanului „Orbitor” este cea a desenului care desface mesaje diferite în funcție de perspectiva privirii. În locuri sordide, tablouri de Monsù Desiderio deschid planuri laterale, orizonturi de flacără, umbrite de palate ireale, cetăți prăbușite, viziuni spectrale, melancolice, aplicate ca o grefă dureroasă în pielea cenușie a realității. Un covor țesut de mama, lângă pruncul ei, Mircișor, conține mii de peisaje din spații și timpuri diverse. Covorul construiește un cub viu, care umple toată camera și care adăpostește în interior o biserică-fluture. Desenele infinite, reținând toată informația vieții, se arată privirii diferit în funcție de schimbarea unghiului. În final, covorul-cub e feliat cu grijă de securitate, foile așezate într-un manuscris a cărui ultimă pagină descrie clipa prezentă a celui ce citește. Această metaforă a desenului cu infinite fațete și sensuri se aplică direct romanului „Orbitor” care, în funcție de perspectiva lecturii – prime, reluate, interiorizate -, emană mesaje ce conduc cititorul spre descifrări pline de emoție, adânci, în zona experiențelor inițiatice, la granița profanului cu sacrul, a sensibilului cu inteligibilul.

Credem că unul dintre mesajele de profunzime ale cărții se leagă de temele inițierii. Ele coboară cititorul spre straturile unei memorii arhaice, colective, în zone tulburi în care transa și visul clădesc viziuni răsărite din nostalgia primordialității. În „Nașteri mistice”, Mircea Eliade afirma: „Inițierea constituie unul dintre fenomenele spirituale cele mai semnificative din istoria omenirii”¹,

---

¹ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, p.17

constatând că „temele inițiatice rămân vii îndeosebi în inconștientul omului modern. Acest lucru e confirmat de simbolismul inițiativ al anumitor creații artistice - poezii, romane, opere plastice, filme -, dar și de receptarea lor de către public.”²

Din această perspectivă, se poate afirma că în romanul „Orbitor” amintirile copilului Mircea, dar și poveștile altor personaje, precum: mama Maria, tatăl, Herman, Anca, Cedric, Cecilia, Melania, Albinosul, Fra Armando, Costel, securistul orb, Vasili sau Soleil sunt povești exemplare ale unor experiențe inițiatice. Sensul lor, deși obscur, se conectează cu nevoia de refacere a unității primordiale, de ascensiune în rândul zeilor, de participare la creație. Numeroase personaje trăiesc suspiciunea că sunt creația unei minți, că fac parte dintr-o poveste, iar cititorul, care cunoaște acest adevăr, poate observa cum ele parcurg suferința inițierii transformatoare în efortul conectării cu sacrul.

Zeul acestor personaje este însă naratorul, Mircea, care scrie chinuit, într-o garsonieră cu geam oval, un manuscris infinit, în timp ce meditează la „neasemuitul Creier ce ne visează”, constatând că „facem parte din mașina ce ne inventează moment cu moment, așa că participăm clipă de clipă la pictarea, sculptarea, zămisirea, brodarea noastră”, înotând „în fluviul mental al unei conștiințe enorme”.³ Personajele se află deci în căutarea zeului, într-o lume construită pe principiul păpușii Matrioșka, un univers holarhic, incluzând infinite universuri circumscrise. Apropierea de zeu, cucerirea dreptului de co-creator se face prin ceremonia inițiativă, despre care Mircea Eliade spune că „este astfel o *imitatio dei*”⁴. Parcurgând-o, participantul restaurează timpul sacru primordial și simte prezența Zeilor sau a strămoșilor.

Enumerăm câteva dintre temele și motivele inițiatice prezente în roman: separarea copilului de mamă și introducerea sa în sacru; încercările, torturile, reprezentând moartea și renașterea spirituală; scenariul în care ideea morții este asociată cu cea a gestației sau a nașterii; călătoria eroului; coborârea în Infern sau ascensiunea la Cer. Vom observa cum anumite scheme arhaice ale inițierii pot fi detectate în mișcarea narațiunilor. Prezența lor estompată pare a fi sursa forței

---

² Ibidem, p.173

³ Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa stângă*, p. 214

⁴ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, p. 167

hipnotice pe care textul o exercită asupra cititorului. Dincolo de metafore, străbătând anevoios plasa rezistentă a cuvintelor, a viziunilor, trecând prin plasma cețoasă a sintaxei, prin atmosfera compactă, cu vibrație intensă, el nu poate renunța la călătorie, sedus de o poveste în care inconștientul său recunoaște o hartă de mult rătăcită, o experiență esențială, de la începuturi. Este acea cunoaștere despre care Platon afirmă că depinde de o reminiscență. Amintirile obscure codate în emoția cu care individul receptează un scenariu inițiativ pot fi rezultatul unui proces de anamneză sau a unui de coborâre în zonele subterane ale inconștientului ce adăpostesc moștenirea strămoșilor. În orice caz, faptul că oamenii ascultă cu încântare poveștile care reiau tiparele inițiatice, sugerează o nevoie profundă de reconectare la sursa miturilor. O similară fascinație o exercită narațiunile romanului „Orbitor” prin recuperarea forței inițiatice a poveștilor exemplare.

„Orbitor” este un roman al orașului București, a cărui hartă are anatomia unui palimpsest. Bucureștiul subteran sau proiectat în constelații, cel orizontal sau magic, privit de la fereastra blocului din Stefan cel mare, alter ego al naratorului, al dimensiunilor paralele este și un oraș al spațiilor sacre ale inițierii. Toate aceste spații ocupă o poziție centrală, fiind construite în jurul unui *axis mundi*. Ele sunt plasate subteran sau vertical, sunt grandioase și au semnele unui topos sacralizat, de obicei prin prezența luminii.

În aceste spații, personajul inițiat este supus unui ritual mai mult sau mai puțin evident care conduce la o metamorfoză. Inițiatul simte că el este *altfel* sau că lumea din jur este *diferită*. Femeile sunt mai sensibile la procesul inițierii, par mai conștiente de rolul lor, acționând asemeni unor preotese. Anca, purtătoarea tatuajului în care Herman încifrează mesajul său pentru Mircea se simte după împlinirea misiunii sale: „cenușie și epuizată de parcă ar fi știut că viața ei s-a sfârșit”⁵. La fel, femeia din lift, simte că rolul ei în poveste s-a încheiat după ce i-a transmis Mariei mesajul echivalent cu Buna Vestire.

Personajele primesc mesaje obscurizate. Pe lângă descifrarea tatuajului, naratorul găsește peste ani în palma lui Herman un bilet pe care este scrisă o formulă matematică. În plus, el își amintește că, în copilărie, a zărit în cutele strălucitoare ale halatului lui Herman chipul

---

⁵ Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa stângă*, p.87

său asimetric, modificat de boala din adolescență. Asimetria chipului reflectă dualitatea lumii, schizofrenia minții care a creat universul. Mesajul ORBITOR revine în paginile cărții, adresat când naratorului, când altor personaje, când cititorului. Asemenea, cuvântul Pîncota evocă gestația, procesul creației și se asociază cu simbolul embrionului sau al oului, cu apariție frecventă în text.

Apar pe parcursul romanului ritualuri care inspiră oroare, punând în scenă sacrificii al căror sens devine confuz din pricina dezgustului pe care îl provoacă. Traversând Dunărea în căutarea unui nou așezământ, cei din neamul Bladislavilor decid să spargă gheața pentru a prinde unul dintre fluturii imenși și a-i gusta carnea. Mama lui Soleil hrănește păianjenul care fusese inima din pieptul fiicei sale la naștere cu un fluture de o frumusețe uimitoare. Scenele de devorare pot fi interpretate ca ritualuri ale sacrificiului, iar sensul lor se ramifică spre narațiunile în care tinere fete sunt torturate și ucise în ceremonii cu conotații sexuale: „în mituri și vise, ca și în ceremoniile nupțiale, mâncatul simbolizează actul sexual ; în consecință, ofrandele funerare constituie sămînța ce fertilizează Mama Universală.”⁶

Inițierea are rolul de a crea o epifanie, o revelație a morții, a sexualității și a nevoii de hrană în contextul manifestării sacrului. Ea reflectă aspirație de întorcere la primordialitate prin oglindirea haosului sau a unei lumi fără tabuuri. Romanul conține scene orgiastice în care practicile sexuale excesive implică ideea de *renovatio* cosmică, de recuperare a statutului primordial. Prin ritual, valoarea sacramentală a sexualității este recuperată. Străbunii mamei bulgari, întemeietorii satului Tântava, alungă seceta printr-un ceremonial ce implică siluirea paparudelor virginale. De asemenea, Badislavii, căzuți sub vraja macului întunecat, se lasă pradă unui haos orgiastic care duce la distrugerea satului de revolta morților uitați. Referitor la orgiile ritualice, Mircea Eliade observă: „Indiferent dacă sunt practicate împotriva unei crize periculoase sau în cinstea unui eveniment fericit, relațiile sexuale nediferențiate și excesive aruncă o colectivitate în epoca fabuloasă a începuturilor”.⁷

În roman, figura mamei ocupă un loc central. Mama este un personaj arhetipal, punct de intersecție al mai multor identități: Mama

---

⁶ Mircea Eliade, *Ocultism, vrajitorie și mode culturale*, p.54

⁷ Ibidem, p. 113

Divină, preoteasa, vrăjitoarea, mama protectoare. Mama reflectă dualitatea întregului univers construit în interiorul unei povești în care naratorul observă obsesiv scindarea lumii pe o structura nevindecabilă de tip lumină-întuneric, siguranță-teroare, pur-scabros. Ca urmare, protagonistul caută cu îndârjire regăsirea totalității. Ambivalența mamei poate fi trădarea despre care vorbește naratorul, întrebându-se ce a dus la înstrăinarea sa. „Dragostea și chiar pasiunea care apar în aproape fiecare rând pe care l-am scris despre mama (și n-am scris aproape decât despre ea – m-au luat întotdeauna pe nepregătite și m-au făcut să mă-ntreb dacă nu-i vorba decât de mizerabile efecte livrești sau dacă a existat cândva o epocă în care într-adevăr am iubit-o pe mama mai mult decât orice pe lume, și-atunci ce conflict, ce frustrare, ce trădare din partea ei a transformat adorația în răceală și poate, subteran, în dușmănie?”⁸

Căutarea se asociază cu tema călătoriei eroului și motivul labirintului, iar una din posibilele căi spre totalitate îl reprezintă scenariul *regressus ad uterum*. La fel ca în ritualurile de inițiere arhaice, personajul se acoperă, ghemuit în poziție fetală. „Ghemuit ca un făt într-o burtă de lână veche”⁹ sau pornește în căutarea casei nașterii sale, de pe strada Silistra, care i se arată în vise. Mircea rătăcește pe străzile de la periferia Bucureștiului, printre case păraginite, firme obscure, copleșit de căldură și de mirosurile putreziciunii, până când are viziunea salvatoare a unui schelet strălucitor de aripă de pasăre, desfășurându-și oasele subțiri deasupra punctelor de orientare și încropind o hartă, derutantă prin traseele încâlcite din dreptul nenumăratelor gheare. Întoarcerea la origini este deci o probă a labirintului, în care magicul se insinuează în experiență printr-o viziune care trimite spre un obiect totemic – aripa. Aripa este unul dintr-o simbolurile centrale ale cărții, asociat cu fluturele, pasărea, îngerii și arhanghelii. Conduc de gheara cu inel de aur, Mircea descoperă „un foșor melancolic și auster, cel din visele mele dintotdeauna”.¹⁰ Aici o găsește pe Anca cea pe țeasta căreia Herman încifrase în urmă cu mulți ani un mesaj pentru Mircea. Acesta taie părul Ancăi și descoperă cu dificultate sensul desenului, descoperind un unic punct, de deasupra, din care privit, desenul căpăta noimă. Este o aluzie la privirea omniscientă, la ochiul divin, având în vedere că, pe parcurs, Mircea se descoperă în ipostaza creatorului lumii în

---

⁸ Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa stângă*, p.242

⁹ Ibidem, p.37

¹⁰ Ibidem, p.73

care trăiește. „Doar când am privit-o exact de deasupra capului, și doar cu ochiul drept – cel cu care văd limpede – am avut revelația întregului. (...) Herman (...) tatuase Totul, și *totul avea chipul meu.*”¹¹

Inițierile primitive ale pubertății presupun o etapă a transferului de cunoaștere, în care neofitul are acces la miturile și învățăturile secrete ale străbunilor. Herman își asumă rolul de maestru al lui Mircea. El este cel care uneori îi transmite cunoașterea direct, în dialoguri, alteori este mediul revelațiilor și tot el va fi ales ca cititor unic al manuscrisului. Herman tatuează într-o noapte cu lună un desen complicat pe țeasta unei copile, refăcând identitatea unei prințese tatuate din poveștile pe care le construia ca pe niște halucinații, după lăsarea nopții, într-o casă ruinată. Această istorie a tatuării spuse de Anca lui Mircea, musafirul care îi apăruse în vise și care a răspuns peste ani chemării lansate de ea în copilărie, are și ea clișeele unei inițieri. Este o inițiere specifică fetelor din triburile arhaice, cuprinzând toate aspectele specifice: ceremonialul desfășurat în nopți cu lună, tortura ritualică (tatuarea cu zeci de instrumente), izolarea fetei timp de un an în camera ei din foisor, visul și retragerea în poziție fetală : „am visat mult, mai mult ca oricând, așa cum am auzit la radio că embrionii visează în uterul mamelor (...) nu eram altceva decât un fruct de carne care se cocea la umbră”.¹² Ideea întorcerii la origini, *regressus ad uterum* devine una dintre căile metamorfozei, sugerând moartea și reînvierea, prin imaginea copilei „îngropate” care se transformă în femeie. Această imagine va reveni obsesiv în roman în proiecțiile fluturului care se naște din pupă sau a decedaților transformați în larve.

Mircea Eliade, observa că simbolismul acestui *regressus ad uterum* este ambivalent: „el reprezintă nu atât moartea rituală urmată de resurrecție, cât o regenerare completă a inițiatului prin gestație și naștere din Marea Mamă.”¹³

După proba celor două labirinturi – cel al străzilor întortocheate de la marginea Bucureștiului și cel al desenului fractalic, Mircea descoperă un alt semn, străbătând străduțele murdare în căutarea străzii Silistra. El găsește, după rătăcirii prin ziua

---

¹¹ Ibidem, p.85

¹² Ibidem, p. 80

¹³ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, p. 70

ca o flacăra, într-un peisaj în ruină, duhnitor, o plăcuță azvârlită între bălării, pe care se conturează cuvântul Pîncota. „PÎNCOTA. Pântec, mi-am spus imediat, mergând mai departe prin lumina stridentă și

fierbinte”¹⁴. Pîncota este numele cel nou al străzii unde se află casa mistică a nașterii sale, centru sacralizat, „casa din mijlocul minții mele”. Protagonistul este întâmpinat de „o ușă grenă, ușa stacojie din coșmarele mele, prezentă ca un sigiliu de sânge în tot ce am scris și în tot ce mintea mea a schițat în după-amiezele fără somn”.¹⁵ Ușa stacojie este un simbol construit prin suprapunerea unor percepții ce conduc spre un fond al semnificărilor arhaice. În unele culturi – africane sau orientale – ușa roșie este semnul pătrunderii într-un spațiu protejat de energiile negative sau marchează granița unui spațiu sacru. Ușa, ca element de legătură între două teritorii, se asociază cu ritualurile de pasaj, trecerile între vârste, fiind pragul esențial al schimbării identității psihice a inițiatului.

Trecând de a doua ușă, de asemenea stacojie, tânărul își zărește mama, „în lumina insuportabilă, în miezul ei”. Mama este „tânără și goală”, „cu părul răsfirat pe umeri” și îi zâmbește „de bun-venit”. Este o imagine de mare frumusețe, în care mama devine zeiță. După cum afirmă Mircea Eliade: „În toate aceste contexte, întoarcerea la Mamă semnifică întoarcerea la Marea Mamă htoniană. Inițiatul se naște din nou din pântecul Mamei Pămînt (Terra Mater)”¹⁶ Lumina este unul dintre elementele care condiționează procesul inițierii. Experiența „luminii mistice” cum o numește Mircea Eliade, scoate „omul din universul profan sau din condiția istorică și îl proiectează într-un univers diferit calitativ, într-o lume cu totul diferită, transcendentă și

sfântă.”¹⁷

Alături de tema reîntoarcerii în pântecul mamei, ca soluție de recuperare a unității primordiale, în roman este prezent un alt scenariu inițiativ, cel al separării de mamă, care marchează a fisură ireparabilă în unitatea lumii. „E vorba de o ruptură, uneori foarte violentă, de lumea copilăriei - care este în același timp maternă și feminină, precum și o stare de iresponsabilitate și fericire, de

---

¹⁴ Mircea Cărtărescu, Idem, p.97

¹⁵ Ibinem, p.99

¹⁶ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, p. 80

¹⁷ Mircea Eliade, *Ocultism, vrajitorie și mode culturale*, p. 119

ignoranță și asexualitate.”¹⁸ Ritualul separării implică izolarea copilului, regim alimentar special, dansuri sau jocuri ritualice, tortura. În „Orbitor. Aripa stângă”, Mircișor este internat pentru o săptămână la spitalul „Emilia Irza”. Motivul internării sale va rămâne pentru totdeauna învăluit în mister. În povestea băiețelului internat, sunt strecurate simboluri, aluzii, al căror tăiș subversiv dezvăluie anatomia nemuritoare a mitului sub epiderma unei povești oarecare. Spitalul este un labirint de culoare, camere, uși. Podeaua este „de mozaic roșu cu alb, ca o tablă de șah”. Băiatul primește veșminte specifice spațiului inițierii: o pijama cu elefanți albi, din garderoba spitalului. La cină, copiii sunt supravegheați să mănânce „până la ultima-nghițitură”, fără excepție, același fel de mâncare: „o meduză tremurătoare, aproape complet translucidă, prin pielea căreia se deslușeau mai întunecate, de culoarea ambrei, organe interne.”¹⁹ Mircișor stă în salon cu două fete răutăcioase care îl chinuie. Jocurile lor malefice au rolul torturii inițiatice – băiatul este umilit, lovit, deposedat de obiectele sale. Fetele parcurg și ele un proces de inițiere care favorizează manifestarea puterilor vrăjitoarești. Cele două vorbesc o limbă, „tichitana”, pe care Carla a învățat-o în vis de la niște statui. Inventarea unui limbaj nou reprezintă un aspect din ritualurile de inițiere în pubertate. Carla are un vis repetitiv care se va dovedi a fi un fragment din povestea comunicată de alt narator – Cedric – Mariei, mama lui Mircea. Este povestea unei ceremonii terifiante de inițiere și magie în cursul căreia personajele cărții favorizează nașterea propriului zeu, Mircea, care va scrie cartea despre ei. De asemenea, în fiecare seară, fetele execută dansuri ritualice, goale, realizând mișcări ceremoniale cu încărcătură magică. Dansul îi transportă pe cei trei copii într-o stare de beatitudine, o retrăire a inocenței inițiale, când nu existau tabuuri. Semnificativ este că acest ceremonial se desfășoară pe ascuns. În general, asistentele medicale nu au acces la experiențele magice ale copiilor – ele nu descoperă dansul, nu reușesc să afle ce îi spuneau statuile Carlei în vis și nu au acces nici la scenariul visului. Experiența inițiatcă a băiatului se încheie terifiant. La plecarea din spital, el vede un mulaj de ipsos, reprezentând anatomia corpului uman. Contemplând statuia până la auto-hipnoză copilul își dă seama că omul urlă. El are halucinația unui urlat existențial, care îi acoperă corpul cu „anatomia unui urlat”, până când „urlatul mă urla pe mine”. Se poate intui că pe

---

¹⁸ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, p. 24

¹⁹ Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa stângă*, p. 247

parcursul acestui rit de inițiere marcat de separarea de mamă, copil trăiește atingeri cu misterele sexualității și ale morții ca fire necesare ce întăresc țesătura vieții. Experiența urletului se transformă într-un vis care apare pentru prima oară la șaisprezece ani, reluat de douăzeci de ori în următorii paisprezece ani. Protagonistul îl numește visul „esențial” prin care i se revelează că „într-o lume opacă”, „revelația e posibilă”.²⁰

Este posibil ca urletul din interiorul mulajului, privit ca o statuie amputată, o victimă martirizată, supusă torturii, cu toate organele vulnerabile la vedere să reprezinte pentru copil trăirea terorii morții, etapă necesară în ritualurile de inițiere ale societăților străvechi. În roman, sunt prezente numeroase scene legate de integrarea ritualică a morții în viață. Ritualurile funerare au scopuri diverse – ele pot da o nouă identitate decedatului sau pot determina trezirea spirituală a unui personaj, pregătindu-l pentru o experiență spirituală puternică. Uneori, pot pune în scenă un sacrificiu teribil pentru a da energie unui act suprem de creație.

În 1962, Maria participă la înmormântarea unui fost vecin, Cătană, în cimitirul Bellu. Toată viața, bărbatul a investit în construirea unui cavou despre care se zvonea că ar fi colosal. Maria coboară nenumărate trepte într-o sală nesfârșită, pavată cu un fabulos mozaic. Statui monstruoase, coloane uriașe proptind bolta înălțată dincolo de constelații, materiale scumpe – porfir, aur, cuarț, obsidian, cristal, pereții circulari conturează un spațiu sacru, terifiant, al unui ritual prin care decedatul se transformă într-o larvă pasivă, dar vie. Coborârea în acest spațiu funerar o confruntă pe Maria cu propria-i moarte. Ea răătăcește în interiorul confuzant al unui tărâm fabulos, care, inițial verosimil, se transformă treptat într-o lume spectrală, un labirint grotesc, în care femeia parcurge o trompă de carne umedă și ajunge să privească lumea exterioară prin membrana unui ochi. În afară de încercarea unui labirint al tenebrelor, ea trece prin experiența ritualică a îngurgitării și regurgitării sale de un animal, semn al morții și reînvierii sale spirituale. În această întâmplare, un aspect tulburător îl reprezintă metamorfozarea decedatului într-o larvă înfășurată „într-o gogoasă de fire multicolore”. Există ceva nefiresc, monstruos și amenințător în acest proces straniu, care anulează orice interpretare în direcția pozitivă a renașterii. E ca și când, domnul Cătană, bănuît

---

²⁰ Ibidem, p.254

de păcatul crimei, se transformă într-o ființă dezgustătoare ce va lucra în subteran pentru o putere a întunericului.

Cu niște ani înainte Maria ascultă o poveste asemănătoare pe care i-o încredințează Ionel, prietenul viitorului ei soț. Ionel avea misiunea de a curăța statuile din parcuri. El descoperă că statuia lui Pușkin se deschide spre un puț. Personajul, în căutarea unei comori, coboară în întunericul infernal. Descinderea în pântecul pământului se asociază cu pierderea identității, specifică inițierii: „el nu mai știa de mult cine este”.²¹ Costel reconstruiește din amintiri morfologia unui tărâm fabulos al morții, asemănător cu cel în care va coborî Maria peste ani. El levitează deasupra unui peisaj nesfârșit, acoperit de o frică materializată, cu nuanțe de venin, observă statui sfârtecate și o procesiune de estropiați înaintând spre un mormânt de cristal. Costel se trezește în ipostaza unui zeu, în omoplații căruia un fluture și-a înfipt gherele, strecurându-i o sămânță în creier prin trompa-ovipozitoare. Apoi, Costel-zeul e depus într-un mormânt de cristal.

Scena trimite la ritualurile legate de *pneuma*, de scânteia divină, sămânță care e calea mântuirii, particula divină din om. În stoicism, rațiunea seminală (*logos spermatikos*) este sursa cosmică a ordinii. Aceasta este „*pneuma* de foc, sămânța umană (ce n.a.) conține o *pneuma* datorită căreia sufletul se formează în embrion. Teoria stoică a fost consecința logică a localizării - de către Alcmaeon din Crotona - a seminței în creier, adică în organul în care se presupune că se află sufletul, *psyche*.”²² Participant la un ritual secret de activare a scânteii sale de foc, pe care l-a interpretat liniștitor ca fiind experiența unui vis straniu, suficient de puternic totuși ca să îl determine să evite statuile de pe aleile cu liliaci, Costel este – fără să știe – pregătit să primească un mesaj revelatoriu. Peste ani, în calitate de agent de securitate, descoperă că explicația pentru care în întreaga Europă de Est, trupele de circari aveau spectacole în aceeași zi, la aceeași oră, este că aceștia desenau cu lumini pe o hartă văzută de sus cuvântul *Orbitor*. Se pune întrebarea cărui ochi și cărei minți îi este transmis acest mesaj? Se pare că mintea lui Costel, copleșită de revelația reală, a inventat această poveste interpretată drept nebunie. Un securist de rang înalt află adevărul, supunându-l unui interviu cu amital. Accesul la cunoaștere în afara contextului ritualic atrage orbirea securistului într-o ceremonie secretă de tortură cu

---

²¹ Ibidem, p.154

²² Mircea Eliade, *Ocultism, vrajitorie și mode culturale*, p.141

lumină. Cadrul ceremonial își mentine decorurile: sala enormă, bolta de biserică dincolo de înaltul cerului, podeaua cadrilată, scaunul de cristal, oficianții unor Mistere, între care îl recunoaștem pe Fra Armado din poveștile lui Cedric, întemeietorul sectei Știutorilor și al religiei unui nou zeu. Zeu care se va dovedi a fi paradoxal însuși Mircea, creatorul poveștii, desfășurate anterior actului creării sale. Securistul este silit să privească „din miezul globului cristalin, către o lume orbitoare, orbitoare, orbitoare...”²³ În urma torturii, personajul își pierde vederea și trăiește cu misiunea de a întâlni „un adolescent cu oasele subțiri ca ale păsărilor”, Trimisul, care îi va reda vederea. Evident, Trimisul este Mircea, a cărui mama primise vestea că era „aleasă”. Ea primește mesajul: „Bucură-te, Marie!” de la o femeie care născuse și crescuse un fluture, într-un lift blocat la înălțime, în timpul unui bombardament în urmă cu 12 ani.

Mesajul sugerează ideea că în adâncul cărții, respectiv al manuscrisului naratorului Mircea, este scufundată o Evanghelie. Toate poveștile, aparent rătăcite unele de altele, într-un text pulverizat, imitând haosul, adunat din vocile diverșilor naratori (Mircea, mama, Cedric, Costel), se atrag magnetic, într-o structură ce se cristalizează la final, când receptorul privește ansamblul dintr-un punct înalt, ca un creator. Această structură care leagă în adânc narațiunile este un mesaj atent construit de o minte în căutarea luminii, a experienței sacralului, a mântuirii prin reiterarea actului creator de la începuturi.

Volumul „Aripa stângă” se încheie cu povestea fabuloasă pe care Cedric le-o spune Mariei și surorii sale, Vica. Cedric asistă, alături de o întregă umanitate, la sacrificarea unei tinere fete africane, al cărei uter în formă de fluture este smuls și înălțat într-o chilie de briliant „din centrul lumilor”. În mijlocul acestuia se creează un ou pe care este tatuat un labirint de linii în care cei prezenți disting chipul personajului narator, zeul care urma să creeze lumea celor prezenți, prin anularea dihotomiilor și realizarea unității în Tot. Sub ochii celor prezenți, în interiorul ovulului se produce duplicarea, printr-un accident inexplicabil, iar zeul așteptat are un geamăn. Suntem martorii unui ritual ratat, o întemeiere nereușită care atrage după sine pierderea încrederii în mântuire. Lumea cărții se transformă

---

²³ Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa sângă*, p.278

în memorie universală, într-un disc digital, o sferă de diamant devenită a șaptea chakră a zeului.

O lectură din perspectiva temelor inițierii transformă cartea într-un text ocultat, cu răsuciri ezoterice, în care sunt codate ideile de creație, mântuire, de recucerire a unității primordiale și de contopire cu conștiința cosmică. Așa cum în carte personajele primesc mesaje indescifrabile, al căror destinatar real este, bănuim, personajul-narator, Mircea, el însuși confuzat de semne incompreensibile, cititorul, destinatar final, își asumă ipostaza creatorului de sens, prin unirea mesajelor într-un discurs omogen. Astfel, nostalgia logosului se transferă din lumea cărții spre cititorul care recunoaște în efortul personajelor și al naratorului propria sa aspirație de restaurare a ordinii în care să se reflecte divinul. Cartea tinde a fi o reflectare a universului în procesul nașterii sale, un crâmpei fractalic al cosmogenezei, un gând desprins din gândul cosmic, conținându-l și perpetuându-l, ca într-o ceremonie șamanică de reiterare a momentului inițial.

BIBLIOGRAFIE

Benoist, Luc *Semne, simboluri si mituri*, Editura Humanitas, București, 1996

Cărtărescu, Mircea. *Orbitor. Aripa stângă*, București, Editura Humanitas, 1996.

Cărtărescu, Mircea. *Orbitor. Corpul*, București, Editura Humanitas, 2002.

Cărtărescu, Mircea. *Orbitor. Aripa dreaptă*, București, Editura Humanitas, 2007.

Cărtărescu, Mircea, *Poetica postmodernismului românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.

Cesereanu, Ruxandra, *From Blinding to Solenoid: Brain Maps, Visions, and Dreams in Mircea Cărtărescu's Fiction*, <https://revistatransilvania.ro/wp-content/uploads/2020/11/Transilvania-8.2020-2.-Ruxandra-Cesereanu.pdf>

Chivu, Marius. "Orbitor", Dilema veche, nr. 180, 2007

Ciobanu V. „Evanghelia” după Cărtărescu. Trilogia *Orbitor* la final, „Contrafort”, 2008, nr.3,

<http://www.contrafort.md/old/2008/163/1464.html>

Eliade, Mircea, *Făurari și alchimiști*, Ed. Humanitas, București, 1996

Eliade, Mircea, *Nașteri mistice*, Ed. Humanitas, București, 2017.

Eliade, Mircea, *Ocultism, vrajitorie și mode culturale*, Ed. Humanitas, 1997

Jung, Carl, *The Archetypes and The Collective Unconscious* (Collected Works of C.G. Jung Vol.9), 1981

Lefter, Ion Bogdan, *Despre identitate. Temele postmodernității*, Editura Paralela 45, Pitetți-București, 2004

Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică – Lista lui Manolescu*, Editura Aula, Brașov

Mihăilescu, Dan C. „Călătorie în Neuroniria” [Voyage to Neuroniria]. *Vatra*, no. 1-2 (2016).

Platon, *Republica*, Ed. Antet, 2010

Ruști, Doina, *Două romane milenariste : „Orbitor” de Mircea Cărtărescu și „Mesia” al lui Andrei Codrescu*, <https://doinarusti.ro/VR.htm>

Șleahtițchi, Maria, *Conceptul lumilor fractalice în romanul Orbitor de Mircea Cărtărescu*, în *Lingvistică și Literatura*, Seria „Științe umanistice”
<http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1496/10.-p.63-69.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

VANCU, Radu, „*Mircea Cărtărescu. Nostalgia umanului*”, *Vatra*, no. 1-2, 2016, <https://www.contributors.ro/mircea-cartarescu-nostalgia-umanului/>

Vernant, Jean-Pierre, *Mit și religie în Grecia Antică*, Ed. Meridiane, București, 1995

Dezbateri Phantasma. Mircea Cărtărescu la Phantasma, *Mircea Cărtărescu despre holarhie, metaforă, fractali. O introspecție*. <https://ro.scribd.com/doc/241184328/Dezbaterile-Phantasma#>

Ioana SPĂTARU-IACOB este profesoară de limba și literatura română, cu specializare în lingvistică și interes pentru practică și cercetare în educație și comunicare. Pasiunea pentru literatură, idei și puterea cuvântului scris s-a concretizat în articole publicate în *Analele Universității „Tibiscus”*, articole comunicate la conferințe internaționale și publicate în reviste internaționale, precum și în eseuri, recenzii sau articole în revista literară „Orizont”. În prezent, cercetarea sa se orientează spre strategiile hipnotice ale limbajului și imaginii artistice în proza lui Mircea Cărtărescu și Julio Cortázar, cu investigarea modului în care miturile, arhetipurile

ți manifestările subconștientului colectiv realizează un fond originar comun, care transcende spațiile și timpurile culturale. E-mail: consulattm@yahoo.com